

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Riikonen, Jonna; Pirhonen, Hillamaria

Title: Mind the Gap : lukion ja korkeakoulun välistä kuilua kaventamassa

Year: 2020

Version: Published version

Copyright: © Kirjoittajat & Kieliverkosto, 2020

Rights: CC BY 4.0

Rights url: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Please cite the original version:

Riikonen, J., & Pirhonen, H. (2020). Mind the Gap : lukion ja korkeakoulun välistä kuilua kaventamassa. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 11(2).
<https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-maaliskuu-2020/mind-the-gap-lukion-ja-korkeakoulun-valista-kuilua-kaventamassa>

Kieliverkosto (<https://www.kieliverkosto.fi/fi>)

Mind the Gap: Lukion ja korkeakoulun välistä kuilua kaventamassa

Lukiosta korkeakouluun siirtyvä nuori kohtaa opintojensa alkuvaiheessa uudenlaisia viestintä- ja kieliosaamiseen liittyviä haasteita, kun toimintaympäristö, opiskelutavat ja tekstilajit muuttuvat. Haasteena on se, että vaatimukset korkea-asteella ovat toisenlaisia kuin lukiossa ja opiskelija saattaa kokea siirtymävaiheessa taitonsa puutteellisiksi. Tätä siirtymävaiheen kuilua kaventaaksemme toteutimme lukiolaisille soveltavan Mind the Gap -kurssin. Yhteistyössä lukion, yliopiston ja ammattikorkeakoulun kanssa rakennetun kurssin keskeisenä tavoitteena oli vahvistaa lukiolaisten viestintä- ja kieliosaamista. Tässä artikkelissa kuvaamme kurssin lähtökohtia, suunnittelua ja toteutusta sekä opiskelijoiden ja opettajien kokemuksia pilottikurssista.

Julkaistu: 25. maaliskuuta 2020 | Kirjoittanut: Jonna Riikonen ja Hillamaria Pirhonen

Lukiosta korkeakouluopintoihin

Lukion opetussuunnitelman perusteiden mukaan suomalaisissa lukioissa kasvaa nuoria, jotka ovat kielitaitoisia, monilukutaitoisia ja sivistyneitä, tottuneita arvioimaan tekstien ja tiedon luotettavuutta sekä taitavia jäsentämään laaja-alaisia ilmiöitä (LOPS 2015; LOPS 2019). Vuorovaikutusosaamista, tekstien tulkitsemista ja tuottamista sekä kieli- ja kulttuuritietoisuutta harjoitetaan lukiossa (LOPS 2019) ja samat taidot tulevat tarpeeseen myös yliopistossa. Yliopisto-opinnot aloittaessaan moni opiskelija kuitenkin tuntee epävarmuutta ja kokee taitojensa olevan riittämättömiä uudessa opiskeluympäristössä.

Kysymys ei kuitenkaan ole riittämättömästä osaamisesta vaan ennemminkin siitä, että yliopisto-opiskelijoilta vaaditaan erilaisia asioita kuin lukiolaisilta. Lukiosta yliopistoon siirtyvän nuoren tulee ottaa haltuun monenlaisia uusia käytänteitä ja tottua uudenväliseen akateemiseen ympäristöön, joka saattaa tuntua vaikeasti hahmotettavalta. Olennaisia ja konkreettisia muutoksia ovat esimerkiksi uudenlaiset luettavat ja kirjoitettavat tekstilajit (esim. Jalkanen & Taalas 2015) sekä lukion käytänteistä poikkeavat kirjoittamisen tavat lähdeviitteineen ja prosessimaisine työskentelytapoineen. Myös englannin ja ruotsin opiskelu yliopistossa poikkeaa

monin tavoin lukio-opiskelusta, mikä voi aiheuttaa haasteita uusien työskentelytapojen omaksumisessa. Yliopisto-opinnot aloittaneilla on todettu olevan haasteita esimerkiksi tieteellisten tekstien lukemisessa, laajojen akateemisten tekstien kirjoittamisessa ja oppimisen itsesäätelytaitojen hallinnassa (Poutanen, Toom, Korhonen & Inkinen 2012). Lukiolaiset itse arvioivat, että lukiossa opetetaan riittämättömästi esimerkiksi tieteellisen tekstin kirjoittamista, laajojen tekstikokonaisuuksien lukutekniikkaa, tiedonhakuja, kielitaitoa ja tiedon soveltamisen taitoja (Hautamäki ym. 2012, 73). Lukiolaiset kaipaavat lukio-opetuksen kytkemistä korkeakouluopintoihin esimerkiksi siten, että heille opetettaisiin tieteellisen tekstin kirjoittamista ja heitä ohjattaisiin itsenäiseen työskentelyyn (Hautamäki ym. 2012, 55, 57–58).

Tunteet ja kielenopiskelu korkeakoulussa

Uusien työskentelytapojen ja tekstitaitovaatimusten lisäksi vieraan kielen asema ja opetus poikkeavat korkeakoulussa monin tavoin toisen asteen kielenopetuksesta, mikä voi aiheuttaa myllerrystä opiskelijan kielenoppimiskäsityksissä (Peng 2011). Tutkintoon kuuluvan, alakohtaisen englannin ja ruotsin opetus korkeakoulussa on languages for specific purposes -tyyppistä kielenoppimista, joka painottaa kielen käyttöä tietyssä kontekstissa.

Ylioppilaskokeeseen valmistautumisen jälkeen tällainen opiskelu vaikuttaa usein hämmentävältä. Yhtäkkiä ensimmäisen vuoden yliopisto-opiskelija saa eteensä englanninkielisen tieteellisen artikkelin, jota pitäisi osata tulkita ja josta pitäisi jopa osata raportoida toisella kielellä. Ero lukio-opiskeluun on merkittävä ja opettajan tuesta huolimatta opiskelijan käsitykset kielestä ja itsestään kielenoppijana ja -osaajana voivat aiheuttaa monenlaisia tuntemuksia (Ohata & Fukao 2014), kuten epäluottamusta omaan osaamiseen.

Kielenoppiminen ja akateemisten tekstitaitojen kehittyminen ovat siis vahvasti tunteisiin ja käsityksiin liittyviä prosesseja (Douglas Fir Group 2016; Ohata & Fukao 2014) ja kielteiset näkemykset omasta osaamisesta voivat aiheuttaa stressiä ja ahdistusta (Dewaele & MacIntyre 2014). Tämä puolestaan vaikuttaa negatiivisesti akateemiseen sitoutumiseen, ja opintojen alkupäässä stressitekijöitä on lukuisia opiskelijoiden opitellessa uudenlaisia opiskelutaitoja ja ottaessa aiempaa enemmän vastuuta itsestään (Ketonen ym. 2016; Nurttila, Ketonen & Lonka 2015). Akateemisen sitoutumisen tukemiseksi on siksi tärkeää tunnistaa korkeakouluopintojen viestintä- ja kieliosaamiseen liittyvät emotionaaliset haasteet ja huomioida ne opetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa.

Nivelvaiheen kurssin suunnittelu ja toteutus

Työssämme viestinnän ja kielten opettajina Jyväskylän yliopiston Monikielisen akateemisen viestinnän keskuksessa kohtaamme usein opiskelijoita, jotka kokevat opintojen alkuvaiheen todella kuormittavaksi ja tuovat esiin aiemmin mainitsemiamme stressitekijöitä. Ryhdyimmekin pohtimaan, voisiko lukiolaisten siirtymistä korkea-asteelle tukea tarjoamalla mahdollisuutta tutustua korkeakoulun työskentelytapoihin jo lukio-opintojen aikana. Toteutimme syksyllä 2019 EduFuturan tuella ja yhdessä jyvaskyläläisen Schildtin lukion ja Jyväskylän ammattikorkeakoulun kanssa Mind the Gap -kurssin, jonka keskeisenä tavoitteena oli vahvistaa lukiolaisten valmiuksia

siirtyä lukiosta yliopistoon tai ammattikorkeakouluun. Kurssille osallistui 15 abiturienttia. Kurssilla integroitiin äidinkielen ja kirjallisuuden, englannin sekä ruotsin sisältöjä lähtökohtana lukiolaisten akateemisten valmiuksien parantaminen. Tavoitteena oli tukea opiskelijoita myös tunnetasolla, jotta lukion ja korkeakoulun välinen kuilu ei tuntuisi niin pelottavalta.

Kurssin aikana opiskelijat perehtyivät erilaisiin ja eri kielisiin korkea-asteella kohdattaviin teksteihin, jotka poikkeavat lukiossa yleensä käsiteltävistä tekstilajeista. Opiskelijat perehtyivät tiedonhakuun, refleктоivat omaa kielenoppimisen historiaansa, tuottivat erilaisia tekstejä ja pohtivat tulevaisuudensuunnitelmiaan. Keskeinen tehtävä kurssilla oli tuottaa yhteistoiminnallisesti vertailevia tekstejä, joiden aineistoina käytettiin eri kielisiä akateemisia lähteitä. Opiskelijat valitsivat aiheet omien mielenkiinnon kohteidensa perusteella. Kurssiin sisältyi myös vierailuja sekä yliopistolla että ammattikorkeakoulussa. Opiskelijoilta tiedusteltiin kurssin alussa heidän mahdollisia jatko-opintosuunnitelmiaan. Tämän perusteella tavoitimme korkeakouluista näiden alojen opiskelijoita, joita lukiolaiset pääsivät varjostamaan. Sekä korkeakoulu- että lukio-opiskelijat pitivät varjostusta antoisana kokemuksena.

Suunnittelimme ja toteutimme opetuksen lukion, ammattikorkeakoulun ja yliopiston opettajista koostuvalla 9 hengen tiimillä, jolloin pystyimme hyödyntämään kaikkien oppilaitosten edustajien näkökulmia ja asiantuntijuutta. Vierailuja lukuun ottamatta kurssi järjestettiin lukion tiloissa ja lukion opettaja opetti kurssia yhteistyössä yliopiston ja ammattikorkeakoulun opettajien kanssa. Käytännössä paikalla oli siis yleensä lukion opettajan lisäksi korkeakoulun opettaja. Kurssi oli sijoitettu lukiolaisten lukujärjestykseen. Näin se oli helposti opiskelijoiden saavutettavissa eikä tuntunut erilliseltä, lukio-opintoihin liittymättömältä kurssilta. Mind the Gapista tehtiin lukion soveltava kurssi, josta sai kurssisuorituksen lisäksi kaksi opintopistettä, jotka on mahdollista hyväksilukea tuleviin korkeakouluopintoihin.

Pohdintaa ja palautetta

Opiskelijat kertoivat saaneensa Mind the Gap -kurssin myötä aiempaa selvemmän kuvan korkeakouluopiskelusta. Kurssilla kerätyn alkukyselyn perusteella opiskelijat olivat kiinnostuneita korkeakouluopinnoista, vaikka korkeakouluopiskelu näyttäytyi heille haastavana ja jopa hieman pelottavana. Loppupalautteesta kävi ilmi, että valtaosa opiskelijoista koki kurssin lisänneen valmiuksia ja halukkuutta korkeakoulussa opiskeluun. Kurssin alkukyselyssä ja loppupalautteessa opiskelijoilta tiedusteltiin sitä, miten saavutettavalta korkeakouluopiskelu vaikuttaa. Kurssin aikana tässä vastauksessa tapahtui selkeä muutos: kurssin lopussa selvä enemmistö uskoi pärjäävänsä korkeakouluopinnoissa, kun kurssin alussa niin ajatteli vain alle kolmasosa. Opiskelijat kertoivat avoimissa vastauksissa, että kurssilla sai hyödyllistä tietoa korkeakoulun opiskelukäytänteistä ja oppi tunnistamaan korkeakoulun tekstilajeja: "Korkeakoulut eivät vaikuta enää niin vaativilta kuin ensin kuvittelin."

Opettajien näkökulmasta Mind the Gap -kurssi oli opettava ja antoisa kokemus. Yhteistyö eri oppilaitosten välillä oli avartavaa, ja meille muodostui aiempaa tarkempi käsitys siitä, miten eri oppilaitoksissa opiskellaan. Yliopisto-opettajan näkökulmasta oli hyödyllistä tavata lukiolaisia ja kuulla heidän opettajiltaan, millaisia tekstejä lukiossa käsitellään ja millaisia haasteita

opiskelijoilla on. Nämä kokemukset ja ymmärrys lukio-opetuksen sisällöistä auttavat korkeakoulun opettajaa rakentamaan siltaa lukiosta akateemiseen maailmaan ja tukemaan ensimmäisen vuoden yliopisto-opiskelijoita heidän opintojensa alussa.

Kurssin opetus sujui hyvin, sillä panostamalla yhteissuunnitteluun ja -opetukseen rakensimme jaettua ymmärrystä kurssin sisällöistä ja tavoitteista. Suurin haaste lienee ollut yhteisen suunnitteluajan löytäminen ja lukiolla opettaminen, koska eri oppilaitosten aikataulut menevät usein ristiin. Oli kuitenkin erittäin onnistunut ratkaisu sijoittaa kurssi lukion kurssitarjontimeen, jolloin se oli aikataulullisesti toimiva nimenomaan opiskelijoille. Samaa toimintamallia on tarkoitus toteuttaa myös tulevana lukuvuonna, jolloin tavoitteenamme on saada mukaan enemmän opiskelijoita ja myös heitä, joille korkeakouluopinnot eivät ole ensisijainen vaihtoehto.

Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio 2030 asetti tavoitteeksi, että 25–34-vuotiaista 50 prosentilla on tulevaisuudessa korkeakoulututkinto (OKM 2017). Jotta tavoite olisi mahdollista saavuttaa, on tärkeää huolehtia riittävästä tuesta erityisesti korkeakouluun siirtymisen vaiheessa. On olennaista tunnistaa lukiolaisten jo laaja viestintä- ja kieliosaaminen mutta myös ne erilaiset vaatimukset, jotka lukiolainen korkeakouluun siirtyessään kohtaa. Yksi mahdollinen tapa tukea opiskelijoita on Mind the Gap -kurssin kaltainen interventio. Pilottikurssin perusteella pidämme tätä toimivana mallina, jota on hyvä kehittää edelleen.

Jonna Riikonen työskentelee kirjoitusviestinnän yliopistonopettajana Jyväskylän yliopiston Monikielisen akateemisen viestinnän keskuksessa.

Hillamaria Pirhonen työskentelee englannin ja ruotsin yliopistonopettajana Jyväskylän yliopiston Monikielisen akateemisen viestinnän keskuksessa.

Lähteet

Dewaele, J.-M. & MacIntyre, P. D. (2014). The two faces of Janus? Anxiety and enjoyment in the foreign language classroom. *Studies in Second Language Learning and Teaching* 4, 237–274.

Douglas Fir Group (2016). A transdisciplinary framework for SLA in a multilingual world. *Modern Language Journal* 100 (Supplement 2016), 19–47.

Hautamäki, J., Säkkinen, T., Tenhunen, M.-L., Ursin, J., Vuorinen, J., Kamppi, P. & Knubb-Manninen, G. (2012). *Lukion tuottamat jatkokoulutusvalmiudet korkeakoulutuksen näkökulmasta*. Helsinki: Koulutuksen arviointineuvoston julkaisuja 59.

Jalkanen, J. & Taalas, P. (2015). Oppimisen rajapinnoilla yliopiston viestintä- ja kieliopinnoissa. Teoksessa M. Kauppinen, M. Rautiainen & M. Tarnanen (toim.), *Rajaton tulevaisuus: kohti kokonaisvaltaista oppimista. Ainedidaktiikan symposium Jyväskylässä 13.–14.2.2014*. Ainedidaktisia tutkimuksia (8). Helsinki: Suomen ainedidaktinen tutkimusseura ry, 63–79.

Poutanen, K., Toom, A., Korhonen, V. & Inkinen, M. (2012) Kasvaako akateeminen kynnys liian korkeaksi? Opiskelijoiden kokemuksia yliopistoyhteisöön kiinnittymisen haasteista. Teoksessa M. Mäkinen, J. Annala, V. Korhonen, S. Vehviläinen, A.-M. Norrgrann, P. Kalli & P. Svärd (toim.), *Osallistava korkeakoulutus*. Tampere: Tampere University Press, 17–46.

Ketonen, E. E., Haarala-Muhonen, A., Hirsto, L., Hänninen, J. J., Wähälä, K. & Lonka, K. (2016). Am I in the right place? Academic engagement and study success during the first years at university. *Learning and Individual Differences* 51, 141–148.

Nurttila, S., Ketonen, E. E. & Lonka, K. (2015). Sense of Competence and Optimism as Resources to Promote Academic Engagement. *Procedia : Social and Behavioral Sciences* 171, 1017–1026.

Ohata, K. & Fukao, A. (2014). L2 learners' conceptions of academic reading and themselves as academic readers. *System* 42 (1), 81–92.

OKM (2017). Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio tähtää koulutustason nostamiseen.

Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. Haettu 11.2.2020 osoitteesta:

https://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/korkeakoulutuksen-ja-tutkimuksen-visio-tahtaa-koulutustason-nostamiseen (https://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/korkeakoulutuksen-ja-tutkimuksen-visio-tahtaa-koulutustason-nostamiseen).

Peng, I.-E. (2011). Changes in language learning beliefs during a transition to tertiary study: The mediation of classroom affordances. *System* 39 (3), 314–324.

Artikkeliin viittaaminen

Riikonen, J. & Pirhonen, H. (2020). Mind the Gap: Lukion ja korkeakoulun välistä kuilua kaventamassa. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 11(2). Saatavilla: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-maaliskuu-2020/mind-the-gap-lukion-ja-korkeakoulun-valista-kuilua-kaventamassa/> (https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-maaliskuu-2020/mind-the-gap-lukion-ja-korkeakoulun-valista-kuilua-kaventamassa)